

IKKI TILLI TA'LIM AFZALLIKLARI

Rajabov Feruz Baxrom o'g'li

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti 3-bosqich talabasi

Madina Madiyeva

Ilmiy rahbar

***Annotatsiya:** Ushbu maqolada ikki tillni bilishning o'zgaruvchan xususiyatlari haqida malumot beriladi. Unda ikki tilli ta'limning turli shakllari ularning o'zgaruvchanligi tizimning o'rganuvchilarga keltiradigan foydalari, inson xotirasiga, ish faoliyati samarali bo'lishiga, idrok tizimiga, shuningdek ikki tillni bilishning shaxsiy madaniy hamda kognitiv ta'siri tasvirlanadi.*

***Kalit so'zlar:** Ikki tilli talim, intellektual rivojlanish, xotira, analitik qobiliyat, bolalarda fikirlash va idrok tizimi.*

Kirish: Ikki tilli ta'lim o'quvchilarga intellektual rivojlanish, madaniy boyitish va martaba istiqbollarini yaxshilashga yordam beradigan ko'plab imkoniyatlarni ochib beradi.

Bir nechta tillarni o'rganish bolalarning kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirishga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Xotira va e'tiborni yaxshilash: ikki tilli bolalar ko'pincha xotira va diqqatni jamlash qobiliyatining yuqori ko'rsatkichlarini namoyish etadilar. Tillar o'rtasida almashinish miya faoliyatini faollashtiradi, xotira va e'tibor bilan bog'liq funksiyalarni yaxshilaydi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ikki tilli bolalarda ish xotirasi ko'payadi, bu ma'lumotni eslab qolish va qayta ishlash qobiliyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ushbu mahorat, ayniqsa, katta hajmdagi ma'lumotlarni eslab qolish zarur bo'lgan o'quv jarayonida juda muhimdir. Ko'p vazifalarni rivojlantirish: ikki tillni bilish ko'p vazifalarni bajarish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Bolalar turli xil fikrlash va idrok tizimlari o'rtasida tezda almashishni o'rganadilar. Bu ularning moslashish va murakkab muammolarni

hal qilish qobiliyatini oshiradi. Ikki tilli bolalar diqqatni almashtirishni va bir nechta harakatlarni parallel ravishda bajarishni talab qiladigan vazifalarda yuqori natijalarga erishadilar. Analitik qobiliyatlarni takomillashtirish: ikki tillilik tanqidiy fikrlash va tahliliy qobiliyatlarni rivojlantiradi, chunki bolalar muammolarni hal qilishda turli nuqtai nazardan yondashishni o'rganadilar. Ular fikrlashda yanada moslashuvchan bo'lib, ma'lumotni yaxshiroq tahlil qilishlari va sintez qilishlari mumkin. Ikki tilli bolalar ko'pincha mantiq va tanqidiy fikrlash testlarida yaxshi natijalarga erishadilar.¹ Madaniy tajribani oshirish: tillarni o'rganish madaniyatni o'rganish bilan bevosita bog'liqdir. Bu bolalarning madaniy tajribasini kengaytirib, turli xil dunyo madaniyatlariga nisbatan tushunish va hurmatni shakllantiradi. Bir nechta tillarni o'rganadigan bolalar turli madaniy an'analar, bayramlar, adabiyot va san'at bilan tanishadilar, bu esa ularning dunyoqarashini kengaytirib, jamiyatimizning xilma-xilligini anglashlariga yordam beradi. Dunyoqarashni kengaytirish: ikki tilli bolalar adabiyot, san'at va ilm-fanga turli tillarda kirish imkoniyatiga ega bo'lishlari ularning dunyoqarashini kengaytiradi va global jarayonlarni chuqurroq tushunishga yordam beradi. Kitoblarni o'qish, filmlarni tomosha qilish va turli tillarda muloqot qilish qobiliyati ularga turli madaniy kontekstlarga kirib borish va dunyo haqidagi tasavvurlarini yanada boyitishga imkon yaratadi. Ikki tilli ta'lim atamasi turli xil ijobiy va salbiy assotsiatsiyalar va turli tarixga ega bo'lgan ko'p ma'noga ega. Uchta holatni oling. Birinchidan, ikki tilli ta'lim ikki tilli bolalar o'qiydigan maktablarga nisbatan erkin qo'llaniladi. Biroq bunday maktablarda ikki tillilik tarbiyalanmaydi. Aksincha, maqsad bolani uy, ozchilik tilida dominant, ko'pchilik tiliga tezda o'tkazishdir. Ikkinchidan, bu atama ko'pchilik tiliga o'tgunga qadar qisqa vaqt ichida sinfda o'z ona tilidan foydalanishga ruxsat berilgan bolalarni nazarda tutadi. Uchinchidan, ikki tilli ta'lim o'quvchilar sinfda ikki til orqali o'rganadigan maktablar uchun mosroq belgi bo'lib ko'rinadi.²

---

¹ <https://oxbridgeschool.uz/kop-tilli-va-ikki-tilli-talim/?lang=uz>

² <https://cyberleninka.ru/article/n/bilingual-yondashuv-asosida-talabalarning-muloqot-madaniyatini-takomillashtirish>

Erta yoshdagi ikki tilli ta'lim ikki yoki undan ortiq tillarni bilish muhimligini biladigan ota-onalar orasida tobora ommalashib bormoqda. Ikki tilli ta'lim bolani bir vaqtning o'zida ikki tilda o'qitishni o'z ichiga oladi. Bunga rasmiy ta'lim (darslar, darslar) va norasmiy (kundalik muloqot, o'yinlar) kiradi. Har ikkala tilni turli kontekstlarda muntazam ravishda ishlatish bolaga ularni akademik va maishiy darajada o'zlashtirishga yordam beradi.

Bir qator tadqiqotlar ikki tillilik bilan bog'liq kognitiv natijalarni hujjatlashtirdi. Ushbu kognitiv natijalarning ko'lami va xilma-xilligi haqida aniq tushunchaga ega bo'lish uchun mualliflar ikki tillilikning kognitiv korrelyatsiyasini o'rgangan tadqiqotlarning meta-tahlilini o'tkazdilar. 63 ta tadqiqot ma'lumotlari (6022 ishtirokchi ishtirok etgan) tizimli ko'rib chiqish va meta-tahlil uchun ko'rsatmalarni o'tkazish bo'yicha belgilangan protokollar va protseduralar bo'yicha olingan va tahlil qilingan. Natijalar shuni ko'rsatadiki, ikki tillilik bir nechta kognitiv natijalar bilan ishonchli bog'liqdir, jumladan diqqatni nazorat qilish, ish xotirasi, metallingvistik xabardorlik, mavhum va ramziy vakillik qobiliyatlari. Umumiy o'rtacha ta'sir kattaligi o'lchangan kognitiv natijalarga qarab kichikdan kattagacha o'zgarib turardi va tadqiqotlarning uslubiy xususiyatlari bilan tartibga solindi.³

Ikki tilni bilish bolalarning ijtimoiy ko'nikmalarini yaxshilaydi. Ular muloqot qobiliyatlari va ijtimoiy moslashuvni rivojlantirishga yordam beradigan kengroq odamlar bilan muloqot qilishlari mumkin. Bu, ayniqsa, bir nechta tillarni bilish tobora qimmatli bo'lib borayotgan zamonaviy globallashtirilgan dunyoda juda muhimdir. Til muhitini yaratish ikkinchi tilni muvaffaqiyatli o'zlashtirishning asosiy omilidir. Uyda siz ikkala tilda kitoblar, o'yinlar, musiqa va multfilmlardan foydalanishingiz mumkin. Bolalar bog'chasida biz ikki tilda darslar va tadbirlarni taklif qilamiz, bu esa til muhitiga sho'ng'ishga yordam beradi.

Tez-tez takrorlash va mashq qilish yangi materialni o'zlashtirish uchun muhimdir. Turli xil kontekstlarda yangi so'zlar va iboralarni muntazam ravishda

---

³ Adesope OO, Lavin T, Thompson T, Ungerleider C. A Systematic Review and Meta-analysis of the Cognitive Correlates of Bilingualism. *Review of Educational Research*. 2010;80:207–245. [[Google Scholar](#)]
www.pedagoglar.org

takrorlash bolaga ularni eslab qolish va qo'llashga yordam beradi. Bolaning qiziqishi va motivatsiyasini qo'llab-quvvatlash muhim rol o'ynaydi. Ikkinchi tilni o'rganish qiziqarli va qiziqarli bo'lishi kerak. O'yinlar, kitoblar, multfilmlar va ona tilida so'zlashuvchilar bilan suhbatlashish o'quv jarayonini qiziqarli qilishga yordam beradi.

Dunyo bo'ylab ko'plab ta'lim muassasalari bolalarda ikki tillilikni rivojlantirishga qaratilgan dasturlarni muvaffaqiyatli amalga oshirmoqdalar. 2016 yilda Kanadada o'tkazilgan tadqiqot shuni ko'rsatdiki, yoshligidan ikkinchi tilni o'rganayotgan bolalar bir tilli tengdoshlariga qaraganda yuqori bilim qobiliyatlari va yaxshi akademik natijalarga ega. 2018 yilda AQShda o'tkazilgan yana bir tadqiqot shuni tasdiqladiki, ikki tilli bolalar xotirasi ancha rivojlangan va diqqat vazifalarini yaxshiroq bajaradilar. "Qo'shma Shtatlardagi" Dual Language Immersion" dasturi bolalarni bir vaqtning o'zida ikki tilda o'qitishga qaratilgan. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ushbu dasturda ishtirok etadigan bolalar yuqori akademik natijalarga ega va kognitiv ko'nikmalar yaxshi rivojlangan. Oxbridge Kindergarten bolalar bog'chasida biz ikki tilli ta'limga alohida e'tibor qaratamiz. Bizning o'qituvchilarimiz samarali va qiziqarli o'rganishni ta'minlash uchun zamonaviy texnika va yondashuvlardan foydalanadilar. Biz bolalar ikkala tilni turli kontekstlarda o'rganishi va mashq qilishi mumkin bo'lgan qulay til muhitini yaratamiz. Bizning mashg'ulotlarimiz til ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan o'yinlar, qo'shiqlar, kitob o'qish va boshqa tadbirlarni o'z ichiga oladi.⁴

Xulosa

Erta yoshdagi ikki tilli ta'lim ko'plab afzalliklarga ega bo'lib, kognitiv, akademik, madaniy va ijtimoiy rivojlanishni o'z ichiga oladi. Qulay til muhitini yaratish va ikkinchi tilni o'rganishda bolani qo'llab-quvvatlash muvaffaqiyatli ikki tilli ta'lim uchun muhim omillardir. Oxbridge bolalar bog'chasida biz sizning bolalaringizga ikki tilni o'rganish uchun eng yaxshi sharoitlarni ta'minlashga katta e'tibor qaratamiz.

---

⁴ <https://kg.oxbridgeschool.uz/erta-yoshda-ikki-tilli-talim/?lang=uz>
www.pedagoglar.org

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

- 1 <https://oxbridgeschool.uz/kop-tilli-va-ikki-tilli-talim/?lang=uz>
- 2 <https://cyberleninka.ru/article/n/bilingual-yondashuv-asosida-talabalarning-muloqot-madaniyatini-takomillashtirish>
- 3 Adesope OO, Lavin T, Thompson T, Ungerleider C. A Systematic Review and Meta-analysis of the Cognitive Correlates of Bilingualism. Review of Educational Research. 2010;80:207–245. [[Google Scholar](#)]
- 4 <https://kg.oxbridgeschool.uz/erta-yoshda-ikki-tilli-talim/?lang=uz>